

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Кравченко О.А.

викладач природничих дисциплін,

спеціаліст першої кваліфікаційної категорії,

Коростишівський педагогічний фаховий коледж імені І.Я. Франка

Житомирської обласної ради

УРБАНІЗАЦІЯ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ТА ЇЇ НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ

На початку ХХІ століття деякі стійкі й добре відомі тенденції, наприклад, такі як зростання кількості населення, поступове підвищення температури на планеті, падіння рівня ґрунтових вод, скорочення посівних площ на душу населення, зменшення площ лісів, втрата рослинних та тваринних видів та інше, починають формувати майбутнє цивілізації.

Передбачуване зростання населення протягом наступного півстоліття може безпосередніше вплинути на розвиток економіки, ніж будь-яка інша тенденція, поглиблюючи майже всі інші екологічні і соціальні проблеми.

Сучасна екологія нині перебуває у стані постійного розвитку, пошуку нових наукових напрямів для вирішення різноманітних проблем, що виникають у процесі взаємодії природи і суспільства.

Разом із зростанням кількості населення сучасному етапу людської цивілізації притаманні стрімкі темпи урбанізації. Вони зумовлені двома факторами – демографічним вибухом другої половини ХХ століття та науково-технічною революцією в усіх сферах.

Виникнення і постійне збільшення площі і чисельності населення міст, набуття сільськими поселеннями міських ознак, підвищення ролі міст у соціально-економічному розвитку суспільства, формування міського населення, яке веде специфічний спосіб життя, а також «міських» популяцій рослин і тварин становить сутність процесу, який називається урбанізацією [2, с. 108–111].

Урбанізація – це складний історичний, суспільно-економічний, демографічний та екологічний процес перетворення природних екосистем (лісових, лучних, степових, водних) під впливом збільшення міст. Урбанізація супроводжується швидкою концентрацією населення, засобів виробництва, зв'язку і комунікацій, глибокою деформацією

структурних і функціональних властивостей природних екосистем (рослинного і тваринного світу, ґрунтів, атмосферного повітря, продуктивності, біотичного кругообігу), поглинанням великої кількості речовин, енергії та інформації, потужним інформаційним обміном між екосистемами, високим ступенем забруднення довкілля. Міста з більш ніж мільйонним населенням настільки негативно впливають на довкілля, що цей вплив відчувається в радіусі десятків та сотень кілометрів. Ступінь поширення багатьох хвороб населення великих міст набагато перевищує цей показник у малих містах та селах.

Міське середовище (урбанізоване середовище) включає в себе природні і штучні компоненти, а також людей та їхні соціальні групи. Кожне місто – це штучне середовище антропогенного походження, досить складна екосистема, створена співвідношенням природних (клімат, рельєф, геологічна будова, фауна і флора) і технічних (об'єкти промисловості, транспорту, будівлі тощо) факторів середовища.

Із вище вказаного окреслюються головні аспекти негативного впливу міст на природу:

- забруднення всіх компонентів міських екосистем – отруєння атмосфери пилогазовими викидами від промислових об'єктів і автотранспорту, забруднення ґрунтів і природних вод токсичними речовинами та стічними водами;

- вилучення з користування великих площ продуктивних сільськогосподарських земель і лісових масивів під будівництво житлових масивів, промислових комплексів, доріг, аеродромів та іншого [2, с. 121–132].

Екологічні проблеми міст, а також оптимальні шляхи їхнього вирішення вивчає урбоекологія.

Урбоекологія – це галузь екології, яка вивчає і визначає шляхи покращання екологічного стану сучасних міст. Серед цих шляхів головними є такі:

- поступова стабілізація зростання міст на основі екологічно обґрунтованого розподілу людей територією держави;

- збільшення площ «зеленої зони» міст (створення парків, скверів, бульварів, захисних зон уздовж доріг тощо);

- проектування і створення санітарно-захисних зон навколо всіх без виключення промислових об'єктів;

- зменшення забруднення міст автотранспортом за рахунок переходу на екологічно чисті двигуни та пальне, максимального використання метро та наземного електротранспорту, створення шумозахисних бар'єрів;

- розробка генеральних планів розвитку міст з урахуванням циркуляції повітря, сучасного екологічного стану, максимальним збереженням існуючих зелених насаджень;

– створення «мозаїчного» міського ландшафту за допомогою чергування природних та антропогенно змінених ділянок, що робить ландшафт більш стійким до зовнішніх впливів [1; 3].

Отже, в умовах великого міста загострюються всі проблеми життєзабезпечення людей: постачання достатньої кількості повноцінних продуктів та питної води, контроль забруднення повітря, водних ресурсів, ґрунтів, утилізація та захоронення шкідливих виробничих і побутових відходів, а також соціальні проблеми, пов'язані з різким зменшенням вільного «життєвого» простору, появою багатьох уже вивчених і поки що невідомих захворювань, зумовлених забрудненням, збіднінням, звуженням міського середовища.

Природа поки ще багата і щедра. При розумному використанні її людиною, вона може не тільки не втрачати, а й нарощувати своє багатство, але для цього не слід вбачати в природі лише джерело ресурсів для життя.

Список використаних джерел:

1. Скиба Ю.А., Лазебна О.М. Моніторинг довкілля: практичний курс. – Каравела, 2013. – 216 с.
2. Заверуха Н.М., Серебряков В.В., Скиба Ю.А. Основи екології. – Каравела, 2006. – 368 с.
3. Потіш А.Ф., Медвідь В.Г., Гвоздецький О.Г., Козак З.Я. Екологія: основи теорії і практикум. – Магнолія плюс, 2003. – 296 с.